

ZNANSTVENA DOKUMENTACIJA O NARODNOM ŽIVOTU NA ŠIREM
PODRUČJU ZAGREBA
(Izveštaj o dosadašnjim istraživanjima)

Upravo se navršilo petnaest godina (od 1965) otkako je Zagrebački ogranak Etnološkog društva Jugoslavije potaknuo sustavno evidentiranje etnografske građe na prostoru zagrebačke regije, obrazlažući taj zahtjev „hitnom potrebom registriranja tradicijskih oblika kulture, koja se na ovom području naglo gubi uslijed jakog utjecaja grada Zagreba i njegovih prigradskih naselja“. Kako društvo, odnosno Zagrebački ogranak Etnološkog društva Jugoslavije nije mogao biti nosilac te akcije, to je stručni kolegij Etnografskoga muzeja 1967. godine preuzeo obvezu realizacije spomenutog zadatka. Ovaj korak, koji je poduzeo Etnografski muzej, pokazao se vrlo korisnim i bio je, bez imalo pretjerivanja, presudan u tom trenutku. To su, uostalom, pokazala i sama istraživanja i rezultati postignuti terensko-istraživačkim radom. S većim brojem stručnog osoblja, okupljenog u jednoj ustanovi, mogućnost organiziranja terenskog rada bila je pogodna i znatno prikladnija. Prvi potez koji je dogovorno učinjen odnosio se na preciziranje i utvrđivanje područja zagrebačke regije koje će se istraživati, a zatim na određivanje tema i njihove podjele istraživačima.

Šire područje Zagreba, prema urbanističkom planu, prostire se južnim obroncima Medvednice do Turopoljske nizine na jugu Save, te od Podsuseda na zapadu do Šćitarjeva na istoku. Kako bi se istraživanje moglo odvijati planski, navedeno područje podijeljeno je u tri pojasa: 1. sjeverni pojas (obronci Medvednice na sjeveru do ceste Podsused-Sesvete na jugu), 2. središnji pojas (od ceste Podsused-Sesvete na sjeveru do lijeve obale Save na jugu), te 3. južni pojas (od desne obale Save na sjeveru do pravca Podsused-Stupnik-Brezovica-Velika Gorica-Šćitarjevo na jugu). Nadalje, svaki od ova tri pojasa podijeljen je na tri sektora, tako da je cijela regija isparcelirana u devet sektora. Na taj način, a prema ukazanoj potrebi, lakše je pristupiti potpunom sustavnom istraživanju terena.

Samo ispitivanje vršilo bi se u okviru 11 tema i to:

- I- Stanovništvo, sastav i podrijetlo;
- II- Ekonomika;
- III- Kuća s okućnicom, gospodarske zgrade i unutarnji uređaj;
- IV- Odijevanje;
- V- Socijalno uređenje - obitelj, zadruga, seosko društveno uređenje, međusobni odnosi;
- VI- Prehrana, higijena, narodna medicina;
- VII- Obrti i kućna radinost;
- VIII- Transport i trgovina;
- IX- Običaji - godišnji, životni, uz posao;
- X- Igre i zabava, glazba, ples,
- XI- Jezik i usmena tradicija.

Potrebno je naglasiti da je takva podjela na 11 tema bila uskoro zamijenjena širom i potpunijom sa 17 tematskih cjelina, ali bez glazbe i jezika (usmene tradicije). Svaka tema imala je i svoj razrađeni podsjetnik - upitnicu, te se na taj način moglo pristupiti radu.

Prvi korak na terenu učinjen je u selu Resnik (istočno od Zagreba) godine 1969. To je, kako se iz izvještaja moglo vidjeti, bilo pokusno istraživanje odnosno rekognosciranje terena, koje je dalo dobre rezultate unatoč blizini i povezanosti s gradom, velikim kemijskim kombinatom OKI, te poljoprivrednim dobrom. Ispitivanje je obavljeno s minimalnim financijskim sredstvima Skupštine grada Zagreba.

Na etnološkom evidentiranju Resnika radili su: dr Jelka Ribarić-Radauš - Stanovništvo; mr Vlasta Domaćinović - Ekonomika, higijena i narodna medicina; Katica Benc - Poljoprivreda; Nada Gjetvaj - Kuća, okućnica i unutarnje uređenje kuće; Blažena Szenczi - Tkanje i odijevanje; Aleksandra Lazarević - Društveno uređenje; Ria Durbešić - Prehrana; Paula Gabrić - Obrti i kućna radinost; Zdenka Lechner - Trgovina i mjere; Ivanka Bakrač - Godišnji običaji; Nikola Bonifačić - Godišnji i životni običaji; dr Vesna Čulinović Konstantinović - Životni običaji; mr Marija Išgum - Običaji uz porod; Ivanka Bakrač - Igre i rasonode.

Ukupno je radilo 13 stručnjaka - 8 iz Etnografskog muzeja i 5 vanjskih suradnika, čiji izvještaji iznose zajedno 219 stranica s obiljem fotografske dokumentacije i crteža.

Taj početni rad i uspjeh bio je poticaj daljnjim istraživanjima. Uz razrađeniji program s više tema pod zajedničkim nazivom *Znanstvena dokumentacija o narodnom životu na širem području Zagreba* (kako se još i danas naziva) i prihvaćanje programa od Republičkog fonda za naučni rad SR Hrvatske, te nakon uvrštenja u petogodišnji plan, nastavlja se sustavnim radom na prikupljanju etnografske građe u Čučerju. U ovoj akciji sudjeluju: mr Aleksandra Muraj - Naselje; Ivanka Tralić - Stanovništvo i socijalno uređenje; Nada Majanović - Lov i ribolov; Katica Burulic - Stočarstvo; Olga Supek - Poljoprivreda; Nada Gjetvaj - Kuća, okućnica i unutarnje uređenje kuće; Nerina Eckhel - Tekstil; Zora Petlevski - Tekstil; Diana Heide - Tekstil; Blažena Szenczi - Odijevanje i oglašje; mr Vlasta Domaćinović - Higijena, narodna medicina, pčelarstvo; Mirjana Randić - Prehrana, lončarstvo; Paula Gabrić - Kućna radinost i obrti; Damodar Frlan - Transport; Zdenka Lechner - Trgovina i mjere; Ivanka Bakrač - Godišnji i radni običaji; Josip Barlek - Životni običaji; Maja Kožić - Igre i rasonoda. Voditelj terensko-istraživačkog rada bila je dr Jelka Ribarić-Radauš, direktorica Etnografskog muzeja u Zagrebu.

U toj akciji sudjelovalo je 18 stručnjaka, 14 iz Etnografskog muzeja i 4 vanjska suradnika. I tom prilikom skupljena je opsežna građa - 329 stranica teksta u izvještajima, kao i velik broj ilustrativnog materijala, fotografija i crteža.

Potrebno je istaći i to, da je rad u Čučerju bio već sustavni dio petogodišnjeg programa za razdoblje od 1971. do 1975. godine, ali objektivni razlozi - obnova muzejske zgrade i uređenje stalne muzejske postave - nisu omogućili bilo kakvu drugu djelatnost i rad sve do kraja 1973. odnosno 1974. godine, kada su obavljena etnološka ispitivanja Čučerja. Od te godine, zapravo, Etnografski muzej u Zagrebu postaje nosilac već spomenutog zadatka *Znanstvena dokumentacija o narodnom životu na širem području Zagreba*, a u sklopu zajedničkog projekta *Urgentna terenska etnološka istraživanja* kojega je organizator Filozofski fakultet u Zagrebu, odnosno Odsjek za etnologiju.

Slijedeće, 1975. godine, organizirana su i izvršena istraživanja u Šćitarjevu u gotovo istom stručnom sastavu i s istim temama kao što je to bilo u Čučerju. Sudjeluju: Višnja Huzjak - Naselje; Ivanka Tralić - Stanovništvo i socijalno uređenje; Nada Majanović - Sabiraštvo, lov i ribolov; Katica Burulic - Stočarstvo; Katica Benc - Poljoprivreda; Nada Gjetvaj - Kuća i unutarnje uređenje; Nerina Eckhel - Obradba sirovina i tkanje; Zora Petlevski - Tekstilne tehnike; Diana Heide - Uporabni tekstil; Blažena

Szenczi - Odijevanje i oglavlje; mr Vlasta Domaćinović - Higijena, narodna medicina, pčelarstvo; Mirjana Randić-Barlek - Prehrana, lončarstvo; Paula Gabrić - Kućne radinosti i obrt; Zdenka Lechner - Trgovina i mjere; Ivanka Bakrač - Godišnji običaji; Josip Barlek - Ženidbeni običaji; Damodar Frlan - Transport; Maja Kožić - Igre i razonoda.

Izveštaji, odnosno prikupljena građa istraživanja deponirana je u Dokumentacijskom odsjeku Etnografskog muzeja u Zagrebu. Sastoji se od 198 stranica teksta i velikog broja crteža i fotografija. Premda nekompletna (nekolicina istraživača još nije predala svoje izvještaje), ova građa je značajan prinos poznavanju tradicijske materijalne i duhovne kulture Šćitarjeva. Istraživanjima je rukovodila dr Jelka Ribarić-Radauš, direktorica Muzeja.

Novim petogodišnjim planom za razdoblje od 1976. do 1980. godine nastavljen je istraživački rad na području sjeverno od Zagreba, u selima *Markuševac* i *Šestine* i pripadajućim zaseocima. Godine 1976. i 1977. obrađen je teritorij Markuševca: Bačun, Bidrovec, Deščevac, Štefanovec, Markuševačka Dubrava, Popovec, Markuševačka Trnava, Vidovec, te Gornji i Donji Markuševac. Istraživanje je sprovedeno, kao i prijašnjih godina, u sklopu zadanih tema, a na tom poslu su radili slijedeći stručnjaci: Ivanka Vrtovec - Stanovništvo i socijalno uređenje; Nada Gjetvaj - Naselja i narodno graditeljstvo, unutarne uređenje kuće; Olga Supek - Poljodjelstvo i stočarstvo; Nada Majanović - Ribolov, lov i krivolov; mr Vlasta Domaćinović - Pčelarstvo, higijena i narodna medicina; Mirjana Randić-Barlek - Prehrana, lončarstvo; Damodar Frlan - Transport; Paula Gabrić - Kućna radinost i obrti; Nerina Eckhel - Tekstil, tekstilne tehnike, uporabni tekstil; Blažena Szenczi - Odijevanje i oprema glave; Zdenka Lechner - Trgovina i mjere; Ivanka Bakrač - Godišnji običaji, običaji uz posao i pogrebni običaji; Josip Barlek - Svadbene običaji i običaji oko poroda; Maja Kožić - Igre i razonoda.

Uz obilje prikupljenih podataka (271 stranica teksta), te ilustrativnih dokumenata, tim istraživanjima i registriranjem sadašnjeg stanja pučke kulture na ovom području u znatnoj je mjeri obogaćena znanstvena dokumentacija o narodnom životu susjednog Markuševca i okolnih sela.

Prikupljanje etnografske građe nastavljeno je i 1978/79. godine u selima sjeverno od Zagreba na potezu *Šestine - Mikulići*, a u tom poslu sudjeluju slijedeći suradnici: Damodar Frlan - Transport i transportna pomagala; Mirjana Randić-Barlek - Prehrana, higijena i narodna medicina; Josip Barlek - Svadbene običaji, običaji oko poroda; Nada Majanović - Lov, krivolov i ribolov; Ivanka Bakrač - Godišnji običaji, posmrtni običaji i običaji uz rad; Branko Đaković - Ekonomika; Ivanka Vrtovec - Stanovništvo i socijalno uređenje; Ivan Šestan - Obrti i kućna radinost; Nerina Eckhel - Obrada sirovina za tkanje, tehnike tkanja i uporabni tekstil; Blažena Szenczi - Odijevanje i oglavlje; Nada Gjetvaj - Naselja, kuća i unutarne uređenje kuće; Maja Kožić - Igre i razonoda.

Voditelj istraživanja u Markuševcu i Šestinama bio je dr Mario Petrić, direktor Etnografskog muzeja u Zagrebu. Kao i u prethodnima, tako je istraživanjem Šestina prikupljeno mnoštvo etnografske građe (228 stranica teksta, 159 fotografija, 18 diapozitiva u boji i 55 crteža).

Istraživanjem južnog dijela, koje će se obaviti u 1980. i 1981. godini, bit će zaokruženo i završeno ispitivanje čitavog šireg područja Zagreba. Na taj će se način u cijelosti ispuniti zadatak postavljen na početku samih istraživanja: „...da se obavi prva i osnovna faza rada na znanstvenom razmatranju suvremenog stanja tradicijske kulture, prisutne na periferiji grada“. U toj fazi rada prikupljanja znanstvene dokumentaci-

je i praćenja procesa stapanja seoskih sredina u veliki gradski organizam primijenjene su sve odgovarajuće etnološke metode istraživanja: višekratni intervjui s velikim brojem kazivača različitog dobnog i spolnog sastava, naobrazbenih osobina, dopunska i kontrolna ispitivanja, foto-dokumentacija, crteži, planovi i sl. Prikupljena građa u pet ispitanih lokaliteta broji 1401 stranicu strojem pisanoga teksta, 1200 fotografija, 153 diapozitiva, 377 crteža, te veći broj karata i planova. Nadamo se da će ta vrijedna dokumentacija u predstojećem razdoblju biti sukcesivno objavljivana na stranicama muzejskog časopisa, kako bi se i na taj način opravdao postavljeni zadatak.

Opravdanost ovog istraživačkog zadatka može se izraziti i činjenicom, da su upravo sustavna etnografska istraživanja na području SR Hrvatske još uvijek nedostatna za stvaranje etnoloških sinteza o tradicijskoj kulturnoj baštini našega naroda.

Scientific Documentation about Folk Life on the
Greater Zagreb Area - Report about Present Results
on the Field Work

(Summary)

In 1965. Zagreb Local Branch of Ethnological Society of Yugoslavia gave a suggestion to begin with systematic evidention of ethnografic material on the greater Zagreb area. This initiative was accepted by Ethnographical Museum in Zagreb and after longer preparations the investigation has begun in 1969. Investigations are made on fundamental themes as follws: transport and transport tools, food, hygiene and folk medicine, wedding customs, annual customs, death customs, customs following farm work, economics, hunting and fishing, inhabitants and their social structure, manual trade and home handicraft, preparation of weaving material, weaving technics, folk costume and head dressing, settlements, houses and their interior, games and leisure. Till now, all planned areas except the southern part of Zagreb have been investigated. In 1981. it is expected that the work on the project will be finished. The gathered material is vast and it will be put in order and published gradually.